

Грубов В. М.

*Доктор політичних наук, професор кафедри філософії і соціальних наук
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПРИМАРИ І РЕАЛІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІДЕАЛІЗМУ

У статті розглядаються суперечності формування ЄС, як продукту стратегем найвпливовіших гравців європейської політики.

Ключові слова: євроідеалізм, європроект, євроінтеграція, національні інтереси, мир-система, національні еліти, фінансово-економічні проблеми.

Постановка проблеми. Гострота подій, що відбуваються в останні три роки в Європейському Союзі дає підстави висловити декілька думок, щодо стану і перспектив європейських справ. Як об'єднання суверенних держав на основі загальних цінностей і цілей, сьогодні європейській проект виглядає далеко не місцем постісторичного етапу переможної ходи ліберальної ідеї як це представив Ф. Фукуяма у «Кінці історії». Ідея нового європейського гуманізму як домінант мета проекту все більш вплітається у канву економічної несправедливості Європи регіонів, суперечностей національних інтересів країн-лідерів і країн-аутсайдерів, проблем еміграції, прорахунків політики мультикультуралізму і наростаючих загроз з боку радикальних рухів. Гостроти у цю соціально-економічну і політичну ситуацію додають, м'яко кажучи, недипломатичні обміни люб'язностями між європейськими лідерами, що сприяє ще більшому означенню межі між центром і периферією європейської системи. Особливо це стало помітним у відносинах між Німеччиною і Великобританією, Німеччиною і Угорщиною та Німеччиною і Грецією у 2012—2015 роках. На додаток інформаційний простір все частіше заповнюють фантоми далеко неєвропейського звучання як то «Німеччина для німців», «робота для французів», «ми теж люди», «свобода від емігрантів» тощо.

На визнання багатьох аналітиків в європросторі набирає обертів ситуація парадоксу, коли «всі живуть в загальній системі проголошених цінностей, але один одному не довіряє». Діалектику інтересів і цілей європейського соціуму в умовах невщухаючої фінансово-економічної кризи і зростаючих міждержавних суперечностей, ми можемо прослід-

кувати в останніх працях європейських і американських авторів, які зачіпають питання економіки, політики і культури [1;2;3;4;5]. Отже мета статті полягає в обґрунтуванні думки, що європейська еліта як продукт капіталістичної мир-системи (термін І. Валлернстайна) [6] прагне зберегти економічну стабільність її ядра за рахунок ресурсів країн-новачків, які складають її периферію.

Криза в політиці завжди пов'язана з суперечностями, які сторони діалогу не в змозі подолати на старій основі. Для Європи сьогодні, зі всією очевидністю, основою цих суперечностей виступають інтереси національного розвитку країн-членів як суб'єктів європейського проекту. Намагання зберегти національну самобутність ми спостерігаємо у всезростаючому «змаганні воль суб'єктів історії». Цю тенденцію історичного процесу чітко сформулював Гегель у «Філософії історії» [7]. Отже, переслідуючи визначену логіку кожен суб'єкт міжнародних відносин керується власним способом пізнання реальності історичного процесу: власною історією, правом, релігією, культурою, традиціями, особливостями економічної діяльності. Такий *main stream* у теорії міжнародної політики є домінуючим. Але національно витриманим і можливим він стає за умов, коли дотримання суверенітету є непохитним правилом у відносинах між партнерами, а еліта країни мов аристотелівський митець проводить політику національних інтересів. Проте у європроекті цей принцип міждержавних відносин було принесено у жертву великої політики, за якою стоять інтереси більш великих і могутніх. Тобто йдеться про гравців лише елітарного клубу старої Європи. Згадаймо Гегеля — «великі фігури відкидають великі тіні».

Приреченість національних еліт країн-кандидатів щодо приєднання до багатой Європи за будь-яких умов диктувалася двома чинникам: якомога скоріше позбавитися комуністичного минулого і політичною доцільністю, вищим суддею якої є лише час. Але справа в тому, що не до кінця прорахована раціональність єврооптимістів опинилася у тенетах семантичної гри базових понять і хитросплетінь політики інтеграції. Так зване «спільне благо» досягалось шляхом «soft security» (м'якої сили) через тривалі консультації, узгодження, підписання різноманітних комюніке, дорожніх карт, зобов'язань і т ін. На шляху до істин інтеграції незгодних заміняли, або ставили на місце. Така стратегія Брюсселя щодо виховання партнерів посилювалася важелями НАТО і Вашингтону. Свою ефективність вона показала починаючи від Польщі, Румунії, Болгарії і закінчуючи Сербією, яка прагне в ЄС. Незважаючи на те, що Сербія вважається відданою Росії, її прем'єр-міністр регулярно

звітує про стан діалогу з Москвою у Лондоні і в Брюсселі та демонструє зрілість на євротест [8].

З цього приводу колишня Прем'єр-міністр Британії М. Тетчер висловила думку, що «ідея Європи, у значній мірі використовувалася для «надувательства» (рос. мовою). Не просто національні інтереси, а велика кількість групових і класових інтересів (особливо зараз) успішно ховаються під мантиєю синтетичного європейського іdealізму. Благосне сприйняття слово «Європа» йде поруч з наочним матеріалістичним крющотворством і корупцією» [9, с. 356]. Таке відверте визнання не залишає жодного сумніву, що європейський проект реалізується у стратегемах сильної сторони з метою підкорення слабкої заради власних інтересів.

Клубок проблем Євросоюзу наростає з зростанням кількості його членів. У 2004 році їх було 15, у 2007 році їх стало 27, сьогодні їх 28. Механічне збільшення об'єднання лише прискорило розкриття суперечностей гасла «економічне процвітання всіх і кожного». Младоевропейці, які так відверто сприйняли спільну мету, з часом, почали розуміти, що її досягнення обумовлено не стільки матеріальним зростанням останніх, скільки морально-правовими орієнтирами домашніх завдань і власною кропіткою працею над їх виконанням. За пеленою демократичної риторики младоевропейці не помітили головного парадоксу вільних ринків і відкритих економік, а саме з поширенням географії «права власності» як природного і священного права західної людини і найвищої цінності ідеологеми лібералізму, світ став не тільки більш взаємопов'язаним і взаємовпливовим, але й більш чутливим і взаємвразливим, де слабкіший завжди програє.

З самого початку стартові умови для країн-новачків в дорожніх картах були виписані у поняттях ринкового суспільства і ринкової економіки як то «свобода», «конкурентноспроможність», «відкритість ринків», «ефективна економіка» тощо і базувалися на теорії «загального добра», яка з'явилася у 30-х—40-х роках минулого століття. Як продукт ліберальної ідеологеми теорія слугувала і слугує моральним орієнтиром для політиків і чиновництва щодо особистих прагнень людини в соціально-економічній сфері її буття. На думку Дж Донеллі «з точки зору прав людини, ринки мають переважно інструментальну цінність. Ринки та демократія навіть не намагаються реалізувати всі права людини для всіх. Жодній сучасній демократичній державі загального добробуту не вдається забезпечити своїх громадян усіма правами людини» [10, с. 1076]. Таким чином між всіма і кожним природно існує

певний поріг матеріальних і духовних благ, який визначається причетністю до власності, соціальним статусом і положенням людини тощо, і який держава підтримує через морально-правові регулятори. Всі—це не кожен.

Відомий журналіст-міжнародник В. Познер, який є людиною обізнаною у тонкощах організації життя соціумів багатьох країн Західної Європи констатує, що при всій демократичності ці суспільства чітко поділені на великі соціальні групи. Їх він називає класами. Це поняття, до речі, на міжособистому і міжгруповому рівні спілкування вживається досить активно і, наприклад, спроби прем'єр—міністра Т. Блеєра, під час своєї каденції, виключити його з політичного лексикону потерпіли фіаско. Сказався британській консерватизм як продукт особливого шляху економічного розвитку країни. В цілому як запевняє В. Познер, така лінія поведінки притаманна для всіх сучасних спільнот Західної Європи. Це дає підстави висловити думку, що в демократичній державі «економічне процвітання всіх і кожного» у значенні «соціальна рівність» як того прагнуть младоевропейці, не може відбутися як через те, що у демократичному середовищі вона несе морально-правове, а не матеріальне навантаження, так і через суперечності інтересів широких верств населення, одна частка якого вимагає захисту своїх привілеїв, а друга—пристойної заробітної платні, доступу до гарної освіти і медичного обслуговування, пенсійного забезпечення та інших соціальних пільг. Рівень життя у найбагатших і найбідніших країнах ЄС, якій сьогодні відрізняється на 650% є тому підтвердженням.

У мир-системній моделі, якою є Європейський Союз головною пересторогою у намаганнях всіх елементів системи досягти певного рівня соціальних стандартів життя, зрозуміло, є ресурсне забезпечення. Оскільки мир-система має ядро, напівпериферію і периферію, то зрозуміло, що рівень економічного розвитку і життєві стандарти в країнах, які знаходяться у цих колах економічного благополуччя природно різняться. Думати, що ядро прагне покращення економічної ситуації у напівпериферії і периферії є надто оптимістичним. Ядро завжди прагне отримувати з напівпериферії і периферії ресурси і додатковий прибуток. Дотримання цього закону відкритого ринку дає можливість ядру мир-системи зберігати політичну стабільність і через фінансово-економічні, політичні, культурні та інформаційні механізми впливати на периферію і утримувати її навколо себе. Теорія систем дає нам чітку формулу політичної стабільності такої системи:

ПС = зовнішнє забезпечення / внутрішні запити

Цю формулу ми можемо прокоментувати наступним чином: політична стійкість системи прямо пропорційна рівню зовнішнього ресурсного забезпечення (з врахуванням наявної кількості внутрішніх ресурсів) і зворотно пропорційна рівню споживання ресурсів самою системою. Оскільки мир-система утримується за рахунок стійкості її ядра, то ядро природно замикає на себе більшість ресурсного забезпечення. Внутрішні запити ядра мир-системи — це ніщо інше як стандарти життя, які отримали громадяни провідних європейських країн у процесі формування суспільства споживання у 60–70-х роках минулого століття. Це певний набір матеріальних і духовних благ, до яких звикли європейці. Відмовитися від них психологія європейця неспроможна в принципі, а їх втрата, за правилами політичного життя, призведе зміну політичних еліт, які знаходяться при владі. На мові політичної практики це означає втрата політичної влади партіями, які є продуктом мир-системи. Йдеться про соціал-демократів, соціалістів, консерваторів, християнських демократів тощо. Прихід до влади несистемних сил може призвести до виникнення ризиків політичної стабільності в системі, що є надто небажаним сценарієм. Щодо Європи, то такий варіант подій не виключено, перш за все, в країнах периферії системи, які мають історичну пам'ять і це надто турбує США. Прикладом такої ймовірності стала сучасна Греція, де у січні 2015 року ліворадикальна партія «СІРІЗА» перемогла на позачергових парламентських виборах своїх опонентів — партію «НОВА ДЕМОКРАТІЯ», чим кинула виклик європейському проекту в цілому.

Як виглядає євростандарт життя пересічного громадянина старої Європи, можна подивитися на прикладі Франції. Починаючи з 70-х років і до початку 90-х минулого століття, рівень зростання споживання приблизно становив 3% на рік. Але за останні 7 років він дещо зменшився — до 1,5–1,9%. Помітно змінилася і структура витрат французької сім'ї. Витрати на продукти харчування та одяг зменшилися із 44% у 1960 до 25% у 1997 році. Суттєво зросли витрати на купівлю комфортного житла — 22%, транспорту і засобів зв'язку — 16,7% (8 сімей із 10 мають одну машину, а 3 із 10 — 2 машини і більше. Витрати на культуру і відпочинок зросли на 7,4% тощо [11, с. 133]. У цілому, як зазначають французькі експерти, структура споживання у Франції характерна для згаданої країни в цілому — витрати на найбільш необхідне зменшуються на користь комфорту. Зазначена тенденція характерна і для таких високорозвинутих країн Євросоюзу як Великобританія, Німеччина, Італія, Швеція, Фінляндія тощо. Ідеалістична картина життя стала можливою

за умов стабільності світового і європейського фінансово-економічного ринків і зростання економіки. Фактично останні 50 років світ прожив без великих потрясінь і катаклізмів.

Проте в умовах сучасної фінансово-економічної кризи європейській проект виглядає не стільки непродуманою ідеєю європейського гуманізму, про що неодноразово вказувала М. Тетчер, скільки латентним геополітичним проектом впливових фінансово-економічних груп, в яких залишається все менше сил витягти його з прірви. Про це свідчить динаміка розвитку європейського проекту і турбулентність політичних дискусій на саммітах ЄС. Тому є низка причин. Перша група причин пов'язана з геополітикою і німецьким чинником в європейській політиці.

У 70–90-х роках минулого століття набуття Німеччиною історичної геополітичної ваги у центрі Європи відбувалося з опорою на нормалізацію німецької зовнішньої і воєнної політики [12, с. 31–38]. Німецький естеблшмент термін «нормалізація» розглядав як відродження національного самобуття і духу об'єднаної нації на демократичних принципах. Однак лейтмотивом цих процесів залишалися економічні інтереси впливових фінансово-економічних груп [13, с. 798]. Майже через 15 років коли сталося об'єднання Німеччини, головну тезу канцлера Г. Шмідта про «економічний інтерес» підкреслив міністр закордонних справ Д. Геншер. «Економічні питання віднині, зазначив він, перебувають у центрі міжнародної дипломатії. Залагодження конфліктів, у яких стикаються економічні інтереси, стало випробуванням у мистецтві закордонної політики» [13, с. 798].

Політична вага Німеччини у справах Європи сьогодні спирається на її економіку, яка з ВВП у 3.6 млрд. дол. є першою в Європі. Фактично вона очолила ядро європейського мир-системного проекту і жодне важливе рішення в політичних, фінансових і економічних структурах не може бути прийняте поза позицією Бонна. Сьогодні Бонн окрикує не тільки Афіни, Будапешт чи Мадрид, але й Лондон, який в останній час акцентує увагу на незмінності у відстоюванні своїх національних інтересів і незалежності від євробюрократії. Небажання Британії «не мати нічого спільного з європейською наддержавою» [9, с. 353] і останні заяви прем'єр-міністра Д. Кемерона, щодо референдуму про вихід Британії з ЄС кореняться у консерватизмі британського зовнішньополітичного курсу, який у свій час сформулював і висловив У. Черчилль у розмові з Ш. де Голлем: «У виборі між Європою і Атлантикою Британія вибере Атлантику». Таке відверте признание у пріоритетах

зовнішньої політики Британії означало, що свобода дій Лондону залежить від свободи торговельної політики в «інтересах національних і глобальних тенденцій» [9, с. 432]. З одного боку це віддзеркалювало торговельну історію становлення британської мир-імперії, а з другого, що Британія ніколи і нікому не дозволить відчувати себе комфортно в її колишніх володіннях. У сучасному вимірі—це Британська співдружність, доля якої тісно пов'язана з постколоніальною політикою Лондону. Отже сучасний європейській проект для Британії лакмусовий папірець на піднесення Німеччини, до якого Лондон, пам'ятаючи уроки історії, відноситься надто обережно. Присутність Британії у ЄС—це скоріше контроль за Німеччиною з середини і додаткова можливість стримувати зовнішні амбітні проекти Бонна на користь національного фінансово-промислового капіталу.

Дотримуватися такої точки зору дають і інші не менш значущі підстави. Наведемо документ ХДС/ХСС (партія А. Меркель) під назвою «Роздуми про Європу» від 1 вересня 1994 року. Документ констатує «Єдину можливість попередити повернення до нестабільної довоєнної системи де Німеччина опиняється між Сходом і Заходом (Третій рейх в 30-х роках минулого століття) дає інтеграція Центральних і Східноєвропейських сусідів Німеччини в європейську післявоєнну систему і налагодження масштабної співпраці з Росією... Якщо європейська інтеграція не буде розвиватися міркування про особисту безпеку можуть побудити або примусити Німеччину до самостійної стабілізації Східної Європи традиційним шляхом» [9, с. 370]. Можна заперечити, що це лише проєкти посткомуністичного часу європейської історії 90-х років. Але не треба забувати як і в яких умовах Бісмарк об'єднав Німеччину і звідки вийшли найвідоміші представники геополітики.

Друга група причин пов'язана з неспроможністю європейських лідерів і євробюрократії керувати ризиками трансформаційних процесів, які відбуваються у межах ЄС і виправляти прорахунки рішень, позбавлених специфіки організації національного буття країн-новачків. Ідею Європи як самобутність культур губить уніфікація, зв'язаність і єдність. Це відчувається кризь. Але особливої гостроти ці процеси набули в країнах периферії, які тривалий час жили поза правилами ринкової системи. С цього приводу М. Тетчер пише «важко уявити собі що не будь найнепідходяще для створення успішного політичного блоку, ніж ця крайня неоднорідна суміш. Я підозрюю, що в дійсності навіть самі фанатичні євроентузіасти в глибині душі розуміють це. Але вони нізачо не визнаються і будуть стверджувати прямо протилежне. Тому вони і

намагаються гармонізувати і регулювати життя, а в кінцевому рахунку перетворити його у щось зовсім інше, позбавлене коріння і форми, але відповідному їх утопічним планам» [9, с. 359–360].

Коріння цієї причини криється у самому правлячому класі, якій за будь яких обставин підтримує європроект на плаву. У сучасному європейському вимірі цей клас набув ознак субстанціональності. «В абсолютну бюрократію Європу перетворює те, що вона замкнута виключно на собі: реалізує себе лише через закріплені за нею права; циркуляри, звіти, директиви, комюніке підкорені холодному розсудку бюрократа; національне чиновництво виконує розпорядження чиновництва європейського, чисельність якого переважила за 50 тис. осіб; плани і програми ЄС все більше сприймаються як форма ради форми» тощо [9, с. 359–360]. На додаток євробюрократія зростає по мірі поглиблення євроінтеграції і потребує для себе все більших фінансових витрат. Наприклад, заробітна платня європарламентаря сьогодні складає від 40 до 50 тис. євро. Все це фактично перетворює європроект «у державу, або імперію, поставлену з ніг на голову» [9, с. 355.], де еліти конкурують між собою, а за впливові керівні посади в ЄС розпалюються неабиякі пристрасті. Згадаймо нещодавній обмін «знаками ввічливості» між першими особами Німеччини і Британії що до кандидатури на посаду голови Європарламенту. Позиція Берліна поставити на цю ключову посаду свою людину (М. Шульца) фактично перетворила погрози Британського прем'єра у знак незгоди вийти з ЄС у пустий звук.

Бюрократизація європейської держави і прорахунки щодо ефективності поглинання нових членів породили проблеми більш вищого порядку. Ефект доміно став очевидним, коли слабкі економіки напівпериферії і периферії опинилися перед фактом нестачі коштів і неспроможністю виконання своїх внутрішніх і зовнішніх зобов'язань. Отже перша група проблем ЄС пов'язана з стратегією «механічного розширення». Зростання кількості країн ЄС з 15 до 28 збільшило загальний ВВП ЄС лише на 840 млрд. дол. США. Як свідчать експерти — це лише дорівнює ВВП такої країни як Іспанія. Неготовність економік країн-новачків функціонувати в умовах конкурентного середовища відразу позначилося на балансі національних бюджетів і загостренню внутрішньо-економічної і політичної ситуації. З другого боку небажання більш багатих країн солідаризуватися з менш успішними, яке проявилось у відмові керівництва ЄС в виділенні цим країнам обіцяної допомоги у розмірі 194 млрд. євро та у закликах національних урядів

«спасати себе самім». [14] ставить євро проект у край небезпечний стан.

Третя група причин пов'язана з суперечностями у поглядах як виглядатиме європроект у кінцевому рахунку. Дуалізм моделей «Вітчизна Європа»/«Європа Вітчизна», які відповідно переслідують Німеччина і Франція наявно висвітлює імперські наміри Німеччини використати європроект у власних цілях. Як найсильніша і конкурентна держава Німеччина, з одного боку, прагне очолити європроект шляхом формування єдиного політичного, економічного, оборонного і гуманітарного поля та зміни процедури прийняття рішень (не шляхом дотримання консенсусу, а голосуванням), а з другого, схиляє ЄС до підписання з США договору «Про зону вільної торгівлі». Для переважної більшості національних економік ЄС таке рішення пов'язується лише з катастрофою. Економічні розрахунки свідчать, що через їх неконкурентно-спроможність та існуючі фінансово-економічні механізми вільного ринку, американські транснаціональні корпорації зруйнують їхню промисловість і сільське господарство остаточно. Зуміло, що Париж таку ідею не сприймає, адже подібний хід подій перетворює ЄС на класичну імперію на чолі з Німеччиною.

Четверта група причин пов'язана з пробуксовкою темпів уніфікації і інтеграції. Найпроблемнішим питанням тут залишається питання бюджетної дисципліни. Згідно з директивами ЄС, які розроблені на основі Маастрихтського договору дефіцит бюджету країн ЄС не повинен перебільшувати 3% ВВП. Сьогодні такою цифрою може похвалитися лише Німеччина, Британія, Фінляндія та ще декілька країн. Навіть Франція у 2012–2014 роках неодноразово піддавалася критиці з боку керівництва ЄС за те, що протягом останніх 20 років цю норму не виконувала. Греція, Іспанія, Португалія та Італія вже давно перебувають у зоні ризику через зростання і дефіциту держбюджетів до 13–15%, і державного боргу — 110–113% [14]. Місію їх спасіння вимушені виконувати переважно Німеччина і Британія через механізм консолідованого бюджету ЄС, а це зворотно тягне проблеми з виконанням фінансових зобов'язань щодо надання допомоги країнам-новачкам. Виходом з ситуації повинна стати двоєдина фінансова стратегія: виключення з єврозони найбільш недобросовісних і недисциплінованих країн та створення Європейського валютного фонду під контролем ЄЦБ. Першою «ластівкою» такої стратегії, яка може покинути єврозону є Греція, сукупний борг якої перевищує 240 млрд. євро. Виходячи з заяв канцлера Німеччини А. Меркель — це може статися вже у 2015 році.

П'ята група причин пов'язана з виконанням соціальних зобов'язань і наростаючою хвилею еміграції [15]. Рівень благополуччя громадянина Європи сьогодні нагадує мозаїчну картину, яскраві кольори якої переважно сконцентровані у центрі. Відтінки стрімко змінюються по мірі того як ми наближаємося до країн периферії мир-системи. Наприклад, середня заробітна платня громадян Латвії, Литви і Естонії сьогодні дорівнює 700 євро. У Чехії і Польщі ця цифра може скласти 1000 євро. У Німеччині і Франції вона коливається від 2000 до 3000 євро. Крім суто економічних параметрів така магія цифр відображає особливості функціонування політичних систем країн ЄС і ролі профспілок у трудових відносинах на виробництві. Найяскравіше це проявляється в Німеччині і Франції де побудовані соціальні держави з соціально орієнтованим бізнесом, чого не створено в країнах-новачках. Зрозуміло, що для мешканців країн європейської периферії в їхньому бажанні жити краще, ця реальність є додатковим аргументом у зміні місця свого проживання. На додаток неабиякий тиск на бюджет всіх країн ЄС складає все зростаюча кількість пенсіонерів. Якщо взяти до уваги співвідношення кількості працюючих до кількості числа пенсіонерів, то це співвідношення для окремих країн ЄС вважається критичним. У 90-х роках воно складало 4:1, а в 2040 році воно може скласти 2:1. На думку експертів Європа має справу з «пенсійною бомбою» [9, с. 364]. Для досягнення «балансу поколінь» країнам ЄС потрібно скоротити витрати на соціальні потреби мінімум на 20%. [9, с. 365]. Перш за все це відноситься до таких країн як Німеччина, Франція та Італія.

Шоста група причин пов'язана з крахом політики мультикультуралізму.

В європейському політичному лексиконі це поняття з'явилося у 1980-х рр. минулого століття. Визнаючи гуманістичні ідеали концепції мультикультуралізму його європейській варіант передбачав поступове інтегрування представників робітничої емігрантської хвилі 70–80-х років у національно-культурне середовище країн перебування. Однак національно-культурні особливості буття окремих етнічних груп виявилися настільки стійкими відносно середовищ країн проживання, що поступово у всіх містах вони створили «паралельні світи». Особливо яскраво цей феномен проявився у емігрантів з країн мусульманського світу. Проте суспільства Франції, Німеччини, Британії та інших країн старої Європи турбує не тільки небажання емігрантів інтегруватися в їх культурне середовище, скільки те, що ця група населення не працюючи на суспільство, претендує на частку соціальних благ через різноманітні

програми соціальної допомоги емігрантам, тимчасово непрацюючим, жінкам з дітьми тощо. Особливого градусу ця проблематика отримала за підсумками загальноєвропейської дискусії навколо книги члена ради директорів Німецького федерального банку Тіло Саррацина (Thilo Sarrazin) «Германия самоликвидируется», яка вийшла у 2010 році. Проте драматичні події навколо французького видання *Charlie Hebdo*, які сталися у січні 2015 року і те, що почало відбуватися у європросторі потім, взагалі питання міжцивілізаційного діалогу і миру вивели за межі раціонального.

Сьогодні можна впевнено сказати, що благосний час для традиційних еліт і політичних сил Європи пройшов. Європа стає іншою через радикалізацію свого політичного ландшафту спектрами правого і радикально лівого толку. Референдум у Шотландії, місцеві вибори у Німеччині, вибори в Європарламент і в парламент Греції, які відбулися у 2014—2015-х роках висвітлили зростання рівня політичної самоорганізації пересічних громадян під політичними гаслами і цілями, які суперечать європейським цінностям. Суверенізація, соціальна справедливість, розширення фінансових повноважень місцевих громад, трудова зайнятість населення, контрольована еміграція, обмеження влади євробюрократії, контроль кордонів, вихід з Шенгенських угод, вихід з ЄС—стали головними гаслами несистемних і опозиційних сил, які у цих виборчих компаніях помітно змінили політичний клімат в Європарламенті і в Європі в цілому. Як свідчать їх підсумки кількість євоскептиків у Європарламенті значно зросла. Прихильники послаблення Брюсселя та посилення повноважень національних держав отримали перемогу у Франції (Національний фронт—26% голосів), у Данії (Датська народна партія—26,6% голосів), у Великобританії (Партія незалежності об'єднаного королівства—27,5%) тощо [16]. Лейтмотив таких змін у настроях європейців прозвучав у словах лідера Національного фронту Франції Марін Ле Пен. «Люди гучно і ясно виловились... Вони більше не бажають, що ними керували із за меж наших кордонів комісари ЄС і технократи, яких вони не обирають. Вони хочуть бути захищеними від глобалізації і повернути назад право розпоряджатися власною долею» [16].

Семантичне ядро вислову М. Ле Пен було відчутно і за підсумками місцевих виборів у Німеччині. Наприклад, в Тюрінгії, де на протязі останніх 24 років правила ХДС/ХСС (партія А. Меркель) перемогу отримала партія лівих—«Альтернатива для Німеччини», а її лідер Бодо Рамелов став прем'єр—міністром цієї федеральної землі. Німецькі ліві обрані у Європарламент і мають 10% місць у 3 федеральних землях

[17;18]. І хоча традиційні сили у багатьох країнах ЄС і в Європарламенті (Німеччина—96 місць, Франція—74, Великобританія та Італія—73) ще зберігають свій вплив, все ж таки, вони будуть змушені реагувати на всезростаючий євроскептизм в своїх країнах, який самі ж посіяли.

Отже тенденції і контрасти сучасних політичних і економічних реалій євробудівництва дають нам підстави зробити двоєдиний висновок: мир-системна організація європейського дому приховує природу моральних орієнтирів і цілей ринкових суспільств країн ядра системи та нівелює модальність перестороги, що «настав час, коли світ повинен поглянути на європроект відкритими очима: якщо це можливо, зупинити його, якщо ні—обмежити його і впоратися з ним» [9, с. 355], яка була актуальною у 80-х і 90-х роках минулого століття, і яка залишається такою ж самою й у наші дні.

Список використаних джерел:

1. Льюис М. Бумеранг / Майкл Льюис / www.ozon.ru/context/detail/id/19092368
2. Сарацина Т. «Європа не нуждается в евро» / Тило Саррацина // <http://www.right-world.net/news/2412>.
3. Ульфкотте У. Продажные журналисты / У. Ульфкотте // <http://vz.ru/world/2014/10/24/712196.html>.
4. Къеза Дж. Что после катастрофы / Дж. Къеза // <http://riafan.ru/176466-keza-tretya-mirova-voyna-neizbezna/>.
5. Платонов О. Почему погибнет Америка. Взгляд с Востока и Запада / О. Платонов, Г. Райзеггер. — К.: Оріяни, 2005. — 420 с.
6. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн; Пер с англ. П. М. Кудюкина под общей ред. Б. Ю. Кагарлицкого. — СПб.: Университетская книга, 2001.
7. Гегель Г. Философия истории / Г.-В.-Ф. Гегель. — М.: Наука, 1990. — 524 с.
8. Все подковерные интриги «Южного потока»//<http://cyplive.com/ru/news/vse-podkovernye-intrigi-yuzhnogo-potoka.html?selcat=6>; Мнение: ЕС под воздействием США включил режим самоликвидации //http://ria.ru/radio_brief/20141219/1039242195.html.
9. Тетчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / М. Тетчер; Пер. с англ. — М.: Альпина Паблишер, 2003. — 504 с.
10. Донеллі Дж. Права людини, демократія та розвиток / Дж. Донеллі // Лібералізм: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. — К.: Смолоскип, 2002. — X + 1126 с. («Політичні ідеології». Вип. 3. — С. 1069–1087).

11. Франция. МИД Франции / Перевод на русский язык и издание. — М.: ЗАО «Интер-диалект+», 1999. — 271 с.
12. Хомяков В. Новые эмигранты / В. Хомяков // Бизнес. — 2003. — № 48–49. — С. 16–17; Евробюлетень. — 2001. — Березень. — С. 8–10.
13. Павлов Ю. М. Становление внешней политики объединенной Германии на примере Югославского кризиса 1991 года / Ю. М. Павлов, С. В. Погорельская // 7 Вест. Моск. ун-та, сер. 12. Полит науки. -1999. — № 2. — С. 3–17.
14. Тоді Ф. Нарис історії Європейського союзу / Ф. Тоді; Пер. Марини Марченко. — К.: Аналітично-дослідницький центр «Анод», вид «К. І. С. », 2001. — 126 с.
15. http://www.brest-sv.com/prom_birga/04_soros.htm.
16. http://www.brest-sv.com/prom_birga/04_soros.htm;
17. <http://voprosik.net/problemu-evrosoyuza-2013/>.
18. На выборах в Европарламент победили евроскептики//<http://www.cis-emo.net/ru/news/na-vyborah-v-evroparlament-pobedili-evroskeptiki>.
19. Можно говорить об усилении левых в бывшей ГДР// <http://cyplive.com/ru/news/mozhno-govorit-ob-usilenii-levyh-v-byvshey-gdr.html?selcat=6>.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2015 р.

Грубов В. М. «Химеры и реалии европейского идеализма»

В статье рассматриваются противоречия формирования ЕС как проекта евроидеализма, в котором конкурируют стратегии наиболее влиятельных игроков европейской политики.

Ключевые слова: евроидеализм, европроект, евроинтеграция, евро-солидарность, национальные интересы, мир-система, национальные элиты, финансово-экономические проблемы.

Grubov V.M. «Illusions and reality of European idealism»

In this article are examined opposing views of EU formation as a project of European idealism, that includes competitive strategies of the more influential players of European policy.

Keywords: European idealism, European project, European integration, European solidarity, national interests, world—system, national elites, finance and economic problems.